

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ – ІНВЕСТИЦІЇ В АГРАРНИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Наведено обсяги державної підтримки сільгоспвиробників ряду країн. На прикладі Міжнародної благодійної організації "Добробут громад", яка є частиною мережі "Хейфер Інтернешнл", описано напрямки співпраці між органами влади і міжнародними благодійними організаціями. Наведено низку проектів, які реалізуються за засада співфінансування, однією зі сторін якого виступають благодійні організації. Визначено діяльність благодійних організацій по підтримці сільгоспвиробників та розвитку сільських територій України. З'ясовано переваги фінансування проектів за рахунок благодійних організацій. Наведені перспективи співпраці з благодійними організаціями у напрямку розвитку аграрного комплексу України.

Ключові слова: державна підтримка, сільське господарство, благодійні організації, органічне агровиробництво.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку та економічного зростання агропромислового комплексу є пріоритетним завданням економічної політики країни. Саме збалансований тип розвитку АПК сприяє поліпшенню всіх економічних показників за умов удосконалення дії факторів, основними з яких є праця, земля, капітал, підприємницькі здібності, наука та інформація. Виняткове значення для розширення аграрного виробництва набуває проблема пошуку альтернативних джерел фінансування інвестиційного забезпечення сільського господарства як на регіональному, так і на макrorівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під час дослідження проблем пошуку альтернативних джерел фінансування інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки України в умовах фінансової глобалізації і міжнародних кредитних і фінансових відносин вагомими науковими результатами досягли вчені І.Л. Сазонець, А.А. Марченко, А.А. Пересада, Ю.В. Полякова та інші. Проте недостатньо розробленими залишаються окремі питання активізації інвестиційної діяльності внаслідок різних джерел залучення ресурсів з урахуванням особливостей регіонів країни.

Формулювання мети дослідження. Метою дослідження є аналіз сучасного стану фінансування розвитку сільського господарства, а саме фінансування аграрного сектору благодійними організаціями як складової розвитку сільського господарства та поліпшення інвестиційного клімату України і зокрема її регіонів.

Виклад основного матеріалу. Україна славиться своїми родючими чорноземами. Площа сільськогосподарських угідь України становить 69 % території країни і 22 % від площі цих угідь у Європейському Союзі, при цьому в Україні чорноземи становлять 60 % усієї площі сільськогосподарських земель. Споконвіку українська земля давала змогу тим, хто на ній селився, не тільки вижити, а й жити в достатку.

Сільське господарство історично є однією з найважливіших галузей виробництва в Україні, а село й сільська громада є значними чинниками розвитку сучас-

ного українського суспільства. Нині близько третини населення – майже 15 млн осіб – проживає в сільській місцевості і їхнє життя якнайтісніше пов'язане з сільським господарством. Так, в Україні налічується близько 4,5 млн господарств населення, а частка господарств населення у сільськогосподарському землекористуванні становить 45 %, при цьому їхня частка у виробництві валової продукції сільського господарства становить 48,2 %. Водночас майже півмільйона мешканців села є безробітними й більше 2,5 млн – не повністю зайняті [1].

Останнім часом у Євросоюзі спостерігають скорочення витрат на проведення Єдиної сільськогосподарської політики (Common Agricultural Policy), а це свідчить про скорочення підтримки агросектору [2]. Тенденція до зниження рівня державної підтримки виробників загалом відображає загальносвітові тенденції (рис.). І це є, безсумнівно, сигналом для виробників сільськогосподарської продукції, що варто шукати інших джерел фінансування для забезпечення існування підприємств.

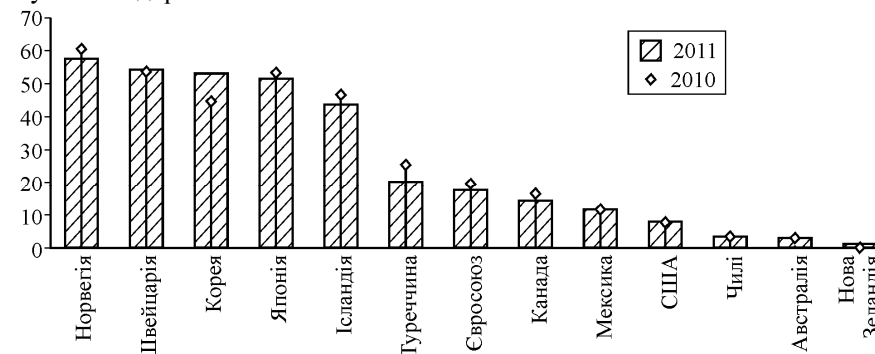

Рис. Обсяг підтримки виробників сільськогосподарської продукції, у % від валової виручки ферм 2010-2011 рр. [3]

Водночас, основними джерелами фінансування соціальної розбудови села є асигнування державного і місцевих бюджетів, позабюджетних та спеціальних фондів. Окрім цього, до таких джерел відносять власні нагромадження підприємств, організацій та громадян, кредитні ресурси, кошти від приватизації майна, благодійних фондів тощо.

Функції розпорядника цільових державних централізованих капіталовкладень у соціальну сферу села покладаються на органи місцевого самоуправління і місцеву державну адміністрацію, які несуть однакову відповідальність з іншими учасниками інвестиційного процесу за цільове й ефективне їх використання. Надання різноманітних побутових та соціально-культурних послуг фінансується з місцевого бюджету і часто із залученням коштів сільськогосподарських підприємств.

Важливою умовою ефективного вирішення економічного та соціального розвитку села і передусім поліпшення демографічної ситуації у селі є належне здійснення житлового будівництва. Житлово-будівельні правовідносини ґрунтуються на основі Закону України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві" [4], Указу Пре-

зидента України "Про Основні засади розвитку соціальної сфери села" [5], а також норм житлового та іншого чинного законодавства. Наявність належної інфраструктури в сільській місцевості, як осередку проживання робочої сили, яка задіяна в сільському господарстві, забезпечує підвищення привабливості роботи в галузі.

Законом України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві" передбачено, що будівництво в сільській місцевості водопроводів, каналізаційних систем і споруд, мережі газо- і електрозабезпечення, шляхів, об'єктів побуту, житла здійснюється за рахунок державного і місцевого бюджетів. На жаль, достатнього обсягу фінансування для виконання цих зобов'язань, як важливого важеля економічного впливу на суб'єктів господарювання та розвитку соціально-економічних процесів в аграрному секторі, не має.

На сучасному етапі пошук альтернативних джерел фінансування розвитку сільської інфраструктури та сільського господарства є надзвичайно актуальним питанням. Одним із таких джерел є фінансові ресурси благодійних організацій. Згідно з Господарським кодексом України (ст. 131), благодійною організацією визнається недержавна організація, яка здійснює благодійну діяльність в інтересах суспільства або окремих категорій осіб без мети одержання прибутків від цієї діяльності [6]. Благодійні організації утворюються і діють за територіальним принципом.

Благодійна організація має право здійснювати неприбуткову господарську діяльність, спрямовану на виконання її статутних цілей та завдань. Здійснення благодійними організаціями діяльності у вигляді надання певних послуг (виконання робіт), що підлягають обов'язковій сертифікації або ліцензуванню, допускається після такої сертифікації або ліцензування в установленому законом порядку.

Згідно з Законом України "Про благодійництво та благодійні організації", благодійна організація – недержавна організація, головною метою діяльності якої є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб [7]. Однією з таких організацій є Хейфер Інтернешенл (Heifer International). Метою діяльності неприбуткової благодійної організації є подолання голоду і бідності у світі шляхом надання допомоги у вигляді тварин, рослин, знань, навичок, а також інших ресурсів бідним родинам для того, щоб допомогти їм відчувати впевненість у їхніх силах.

З часу заснування у 1944 р., Хейфер Інтернешенл підтримала у 128 країнах світу близько 715,5 млн сімей, що налічують 94,5 млн осіб, допомагаючи людям подолати бідність та голод і досягнути самозабезпечення. Міжнародна благодійна організація "Добробут громад" (попередня назва "Хейфер Проджект Інтернешенл"), яка є частиною мережі "Хейфер Інтернешенл", з 1994 р. успішно працює в Україні.

У роботі Міжнародного благодійного фонду "Хейфер Проджект Інтернешенл" ця організація у її діяльності враховує такі особливості, умови та процеси, що відбуваються наразі в українському селі:

- низький рівень життя, поширення бідності, недостатній соціальний захист населення в сільській місцевості;
- недостатня державна підтримка сільськогосподарського агровиробництва, молочного тваринництва, розвитку сільських територій;
- значна питома вага особистих селянських господарств у сучасній структурі виробництва молока, м'яса та іншої сільськогосподарської продукції;
- відсутність республіканських та регіональних програм розвитку та підтримки сільськогосподарського підприємництва в селах;
- недоступність пільгового кредитування для дрібних сільськогосподарських підприємств та особистих селянських господарств;
- недостатній доступ селян до пільгового кредитування, можливостей навчання (зокрема щодо ведення сільського господарства, самоврядування на селі, лобювання інтересів сільських громад), консультаційної та правової підтримки, пошуку партнерів, соціальних послуг у селі тощо;
- часто низька довіра до влади, засобів масової інформації;
- відсутність аналізу впливу соціальних процесів на чоловіків та жінок, а також на не задоволення їх практичних і стратегічних гендерних потреб сільського населення;
- тенденції до невпевненості в майбутньому власної родини та країни;
- недостатній рівень медичного обслуговування, закриття дошкільних навчальних закладів та скорочення соціально-культурного призначення;
- досить низький рівень ветеринарного обслуговування тварин в особистих підсобних господарствах селян.

Ця благодійна організація поряд із соціально-економічними умовами сьогодення та культурно-історичними особливостями українського села враховує і характерні риси національного менталітету, досвід та регіональні відмінності у веденні окремих видів сільськогосподарської діяльності.

МБО "Добробут Громад" не лише враховує у своїй роботі політичні, економічні та соціально-культурні перетворення у селі, а й проводить моніторинг внеску проектів у демократичні процеси, спонукає досягненню самозабезпечення громад та окремих родин, підвищує соціальний захист та рівність чоловіків і жінок. Ця міжнародна благодійна організація у партнерстві з іншими організаціями допомагає сільським громадам, дрібним фермерам та фермерським об'єднанням покращувати рівень життя та досягати самозабезпечення шляхом:

- надання високопродуктивних тварин і технічної допомоги в галузі покращення здоров'я тварин та догляду за ними, вдосконалення навичок господарювання та запровадження нових технологій для поліпшення харчування та підвищення прибутку родин;
- навчання членів громад, фермерських груп, неурядових організацій з урахуванням змін умов ринкової економіки, наявних та нових потреб та інституційного розвитку ключових груп;
- підтримки розвитку демократії та утвердження людських цінностей, рівноправності членів родини та сімейної гармонії;
- підтримки ініціатив на місцях щодо покращення якості життя сільського населення; забезпечення екологічно сприятливого навколишнього середовища для проживання, покращання ситуації з охороною здоров'я;
- співпраці з урядовими та неурядовими організаціями, міжнародними донорськими структурами, робота яких спрямована на сприяння сталому розвитку сільських громад та сільського господарства [8].

Сьогодні благодійна організація надала істотну підтримку 69 сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам; задіяла у с. Лосятин Кременецького району Тернопільської обл. новий проект "Розвиток полуничних кооперативів" за підтримки кількох донорів; активно зміцнює партнерство з міжнародними організаціями (зокрема ФАО, "Екосистем фонд Данон", СОКОДЕВІ), бізнес-структурами ("Данон Україна"), органами самоуправління та органами влади на місцях; у Чернівецькій обл. завершила будівництво молокопереробного підприємства "Молочний край"; отримала співфінансування від держави на будівництво нового кооперативного молокопереробного підприємства в Кіровоградській обл. Завершена в 2012 р. друга фаза проекту "Розвиток молочарських кооперативів в Україні" за фінансуванням "Екосистем фонду Данон" та "Данон Україна". Тридцять громад отримали обладнання, представники громад пройшли навчання, отримали необхідні консультації та інше [8].

Головна мета проекту "Розвиток молочарських кооперативів" – розвиваючи молочарські кооперативи у шести регіонах, змінити занедбаний стан молочарського сектору України на динамічно розвиваючий. Конкретна мета другої фази проекту – створення 20 молочарських кооперативів для збирання високоякісного молока від індивідуальних здавачів та продажу його за кращими цінами, що вплине на збільшення доходів селян від виробництва молока. Загальний бюджет другої фази проекту становив 10,5 млн грн. Цей проект впроваджувався МБО "Добробут громад" у співпраці з "Данон Україна" за підтримки "Екосистем фонду Данон" (Франція) та "Хейфер Інтернешнл" (США).

Залучено додаткове фінансування проектів з розвитку ланцюжків доданої вартості. Фінансування надано в рамках конкурсу проекту Агроінвест (USAID) "Розвиток спроможності організацій сільськогосподарських виробників". У 2012 фінансовому році (з 1 липня 2011 р. по 30 червня 2012 р.) загальний проектний та операційний бюджет організації становив 28743880 грн, не включаючи ресурси загальною вартістю 3891136 грн, які були отримані організаціями-виконавцями проектів від інших партнерів [9]. Джерела фінансування програми включають фінансування штаб-квартири, грантове фінансування, співфінансування від інших донорів та державних структур. Надається негрошова підтримка у вигляді роботи волонтерів, залучення місцевих ресурсів.

Міжнародна благодійна організація "Добробут громад" постійно працює над диверсифікацією джерел фінансування. Так у 2012 р. збільшилася частка фінансування за рахунок грантів з інших джерел. У 2012 фінансовому році співфінансування 40 проектів (24 діючих у 2013 фінансовому році) становило 3891136 грн, включаючи фінансування діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів за рахунок державного бюджету, грантів інших організацій, власних внесків громад (зокрема негрошових) тощо [8].

Висновки. Вагомими причинами, порівняно невеликих обсягів інвестицій, зокрема й іноземних, у сільську інфраструктуру та підприємства аграрної сфери є їх неоптимальна структура, відсутність налагодженої системи збуту сільськогосподарської продукції, низький рівень як економічних, так і технологічних знань сільгоспвиробників, відсутність сприятливого середовища та обґрунтованої концепції економічного розвитку регіонів, зокрема концепції інвестиційної стратегії на перспективу з урахуванням регіональних особливостей.

Багато потенційних іноземних інвесторів утримуються від інвестування в аграрний сектор України, мотивуючи це насамперед нестабільністю законодавства в державі, надмірним податковим тиском, неготовністю більшості українських партнерів дотримуватися договірних зобов'язань, нечіткою роботою судової системи та іншими факторами, що формують інвестиційний клімат держави.

Водночас, міжнародні благодійні організації готові ризикувати. Їхні фінанси є альтернативним джерелом фінансування інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства та сільських територій як на регіональному, так і на макрорівнях. Але однією з умов, яка стає домінуючою сьогодні, є участь громади в проектах підтримки сільського господарства та соціальної розбудови села. Досвід свідчить про те, що в тих регіонах України, де громади є зрілими та ініціативними, розвивається нова для України форма співпраці між ресурсотримачами та їх реципієнтами, а проекти, підтримані благодійними організаціями, є чинними, що безумовно впливає на сталий розвиток сільських територій та сільського господарства країни загалом.

Література

1. Ініціатива "РІДНЕ СЕЛО" Практичні кроки. Господарства населення та сільськогосподарська кооперація. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://minagro.gov.ua/node/3389>.
2. What is the Common Agricultural Policy (CAP)? [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ecpa.eu/information-page/agriculture-today/common-agricultural-policy-cap>
3. Agriculture: Support to agriculture at historic lows, says OECD. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.oecd.org/newsroom/agriculture-support-to-agriculture-at-historic-lows-says-oecd.htm>
4. Закон України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400-12>
5. Указ Президента України "Про Основні засади розвитку соціальної сфери села". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1356/2000>
6. Господарський кодекс України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://kodeksy.com.ua/gospodars_kij_kodeks_ukraini.htm
7. Закон України "Про благодійництво та благодійні організації". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/531/97-%D0%BE%D1%80>
8. Річний звіт МБО "Добробут громад". 2012 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.heifer.org.ua/heifer/files/Heifer-Ukraine_Annual_Report_2012FY_UKR.Pdf.
9. Проект Агроінвест. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.agroinvest.org.ua/ukr/cooperation/>

Безус Р.Н., Демчук Н.И. Финансовые ресурсы благотворительных организаций – инвестиции в аграрный комплекс Украины

Приведены объемы государственной поддержки сельхозпроизводителей ряда стран. На примере Международной благотворительной организации "Добробут громад", которая является частью сети "Хейфер Интернешнл", описаны направления сотрудничества между органами власти и международными благотворительными организациями. Приведен ряд проектов, которые реализуются основе софинансирования, одной из сторон которого выступают благотворительные организации. Определена деятельность благотворительных организаций по поддержке сельхозпроизводителей и развития сельских территорий Украины. Определены преимущества финансирования проектов за счет благотворительных организаций. Приведены перспективы сотрудничества с благотворительными организациями в направлении развития аграрного комплекса Украины.

Ключевые слова: государственная поддержка, сельское хозяйство, благотворительные организации, органическое агропроизводство.

Bezus R.M., Demchuk N.I. The Financial Resources of Charities – Investments in Ukraine’ Agricultural Sector

The amount of state aid to farmers in several countries is provided. The areas of cooperation between governments and international charities are described on the example of the international charity "Dobrobut Hromad", which is a part of the network "Heifer International". The number of projects that are implemented according to the principles of co-financing, their one side are charities, is stated. The activities of charities to support agricultural and rural development in Ukraine are determined. The advantages of financing projects through charitable organizations are defined. The prospects for cooperation with charitable organizations towards the development of the agricultural sector of Ukraine are specified.

Keywords: government support, agriculture, charities, organic agricultural production.

УДК 339.137.2

**Проф. Т.Г. Васильців, д-р екон. наук – Львівська КА;
викл. Н.В. Магас – Львівський інститут МАУП**

ПЕРЕДУМОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Обґрунтовано теоретичні основи оцінювання фінансових показників діяльності роздрібних торговельних підприємств; проведено аналіз основних показників обсягів та ефективності фінансової діяльності роздрібних торговельних підприємств Виноградівського району Закарпатської обл.; проаналізовано відсоток залучення прямих фінансових інвестицій роздрібними торговельними підприємствами Виноградівського району Закарпатської обл.; розглянуто важливість впливу фінансово-економічного стану на конкурентоспроможність підприємств роздрібною торгівлі.

Ключові слова: роздрібна торгівля, підприємства, забезпечення конкурентоспроможності, передумови формування конкурентних позицій.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин підприємства торгівлі самостійно несуть відповідальність за результати своєї діяльності. Торговельні підприємства функціонують в умовах підвищеного ризику, оскільки для забезпечення відповідного рівня конкурентоспроможності, їм необхідні додаткові фінансові ресурси, які вони позичають із зовнішніх джерел фінансування. Крім цього, підприємствам торгівлі постійно необхідно діагностувати загрози зовнішнього середовища, які не залежать від їх фінансової діяльності підприємства. Підприємства змушені досліджувати діяльність конкурентів (знати: які вони застосовують новітні методи управління, як вони мотивують своїх працівників до підвищення результатів діяльності, які методи маркетингу планують застосувати, чи використовують недобросовісні способи конкуренції) для того, щоб не втратити своєї частки ринку і підвищувати перспективи подальшого розвитку. Для здійснення цих завдань підприємствам торгівлі потрібно мати успішну фінансову діяльність як передумову збереження відповідного рівня конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання конкурентоспроможності підприємств торгівлі відображені в роботах таких вчених, як: С.М. Ільчишин [1], С.М. Гайдар [2], К.В. Беляєва [3], І.Б. Садовська [4], Н.В. Сергійчук [5], А.О. Вознюк [7], О.Є. Бабина [8], О.П. Фещенко [9], В.М. Полозова [10], О.І. Ляш [11] та багато інших. Однак в сучасних умовах визначення передумов конкурентоспроможності підприємств роздрібною торгівлі ще залишаються актуальними і тому потребують додаткового вивчення.

Постановка завдання. Метою роботи є обґрунтування теоретичних та прикладних основ оцінювання фінансових показників діяльності роздрібних торговельних підприємств як передумови конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкуренція виступає внутрішньою рушійною силою ринкового середовища, в якому перебувають підприємства торгівлі. Саме ринкові умови господарювання вимагають від підприємств торгівлі одержання максимального прибутку, постійний розвиток та вдосконалення, застосування нових методів управління, швидкої адаптації до умов, що склалися, щоб не втратити тієї частки та позицій ринку, які вони займають.

В умовах підвищеного фінансового ризику основною передумовою конкурентоспроможності підприємств роздрібною торгівлі є ефективні результати фінансової діяльності. Проведено дослідження основних показників діяльності підприємств роздрібною торгівлі Виноградівського району Закарпатської області для того, щоб дізнатися наскільки є успішною фінансова діяльність роздрібних торговельних підприємств, яка прямо пропорційно впливає на конкурентоспроможність.

У табл. 1 наведені результати аналізу основних показників обсягів та ефективності діяльності роздрібних торговельних підприємств Виноградівського району за 1990-2011 рр. Як видно з даних табл. 1, загальний обсяг роздрібно-го товарообороту протягом досліджуваних років (1990-2011 рр.) мав тенденцію до зростання.

Табл. 1. Основні показники обсягів та ефективності діяльності роздрібних торговельних підприємств Виноградівського району Закарпатської області у 1990-2011 рр. [12-15]

Показники		Загальний обсяг роздрібно-го товарообороту, тис. грн	Обсяг роздрібно-го товарообороту на одну особу, грн	Їх торгова площа, тис. м ²	Забезпечення населення торговою площею в розрахунку на 10 тис. осіб, м ²
Роки	1990	148	1264	21,6	1902
	1995	17114	145	27,7	2348
	2000	50989	431	15,4	1299
	2002	81936	696	11,9	1011
	2003	111959	950	8,9	755
	2004	142988	1215	9,2	783
	2005	186922	1591	8,6	737
	2006	186922	1600	5,9	502
	2007	230936	1965	4,3	367
	2008	302564	2571	4,4	369
	2010	412076	3486	8,7	733
	2011	494707	4164	8,7	735
Темпи зростання/ абсолютні відхилення, %	2011 до 2005	2,6 рази	2,6 рази	101,16	99,72
	2011 до 2010	120,05	119,44	100,00	100,27

Істотне зростання його відбулося з 1990 р. по 1995 р. на 16966 тис. грн (148 тис. грн і 17114 тис. грн). У 2000 р. загальний обсяг роздрібно-го товарообороту становив 50989 тис. грн і зріс до 186922 тис. грн у 2005 р. (на 135933 тис. грн). Тільки у 2009 р. відбулося незначне зростання показника, по-